

Muzeo da Biblioj 聖經博物館 Bible Museum

Kiom da lingvojn de Tajvana indiĝenaj popoloj vi povas trovi? 你找得到幾種台灣原住民語言的聖經?
How many languages of Taiwan aborigines can you find?

Kiom da ĉinoj lingvoj de Tajvano vi povas trovi? 你找得到幾種台灣漢人語言的聖經?
How many Chinese languages of Taiwan can you find?

Kion vi povas konkludi pri la tablo, plena de tradukoj nur de Filipino. Kiom da lingvoj ekzistas?
擺放只從菲律賓來的聖經的桌子讓你學到什麼? 總共有幾種語言?
What can you conclude about the table full of translations only from the Philippines. How many languages are there?

Ĉu vi povas trovi Bibliion por blinduloj? 你找得到盲人聖經嗎? Can you find a Bible for blind people?

Diru al mi pri Biblioj skribataj por manoj. Kiom da Biblioj vi findis? Skribu la lingvojn.
你找到幾本手抄聖經? 寫下語言. 他們花多少時間抄完?

Tell me about the handwritten Bibles. How many did you find? How long did it take to copy them? Write down the languages.

Ĉu vi trovis la sekvantajn Bibliojn aux NovTestamentojn?

找到了以下的聖經或新約嗎? (找到請打勾)

Did you find the following Bibles or New Testaments?

Franca 法文 French _____ Bangla 孟加拉 Bangladeshi _____ Cree _____

Tamil _____ Germana 德文 German _____ Hebrea 希伯來文 Hebrew _____

Spanish 西班牙語 _____ Navajo _____ Australian Kriol _____

Korean 韓文 _____ Papuan 巴布亞語 _____ Amharic _____

Ĉu vi trovas Johano 3:16 en persa? 找到了波斯文的約翰福音3:16嗎? Can you find John 3:16 in Farsi?

Ĉu vi trovas Johano 3:16 en esperanto? 找到了世界語的約翰福音3:16嗎? Can you find John 3:16 in Esperanto?

Kiom granda estis la plej malgranda Biblio? Kiom granda estis la plej granda Biblio?
最小的聖經多大?最大的聖經多大? How big was the smallest Bible? How big was the largest Bible?

Kiun grandecon kaj formon vi plej ŝatas? 你最喜歡哪一個大小, 哪一個形狀?
Which size and shape did you like the best?

Kiom da lingvoj estas en la mondo? 世界上有多少語言? How many languages are in the world?

Kion vi lernis pri fruaj misiistoj en Tajvano? 關於台灣早期的傳教士你學到什麼?
What did you learn about early missionaries in Taiwan?

Kiu posedis la Bibliojn, kiuj havas manskribitajn notojn en la randoj? 有頁邊記錄的聖經以前是誰的?
Who owned the Bibles that have handwritten notes in the margins?

En kiun lingvon Martin Lutero tradukis la Biblion? 馬丁路德翻譯聖經翻成哪一種語言?
What language did Martin Luther translate the Bible into?

Kiu jaro estis la Biblio de Lutero presita?
馬丁路德的聖經是哪一年印刷的?
What year was Luther's Bible printed?

Skribu tri lingvojn kiujn vi antaŭ hodiaŭ neniam aŭdis . 寫下你在今天之前從未聽說過的三種語言。
Write three languages that you have never heard of before today.

Kiu jaro estis la Versio de Reĝo James? 欽定本是哪一年翻譯完的?
What year was the King James Version?

Kio estas la plej malnova ĉina Unio Versio Biblio ke vi povas trovi en tiu ĉi muzeo?
這個博物館最古老的國語和合本是幾年的?
What is the oldest Chinese Union Version Bible that you can find in this museum?

Ĉu vi povas trovi tiujn ĉi ĉinajn Bibliojn? 你找得到以下中文聖經嗎? Can you find these Chinese Bibles?
Klasika 文言文 Classical _____
Katolika 天主教 Catholic _____
Lü Zhen Zhong 呂振中 _____

Manuskriptoj de la Morta Maro

La malkovro estas unu el la plej gravaj eventoj de la moderna historio kaj precipe por la bibliaj scienco. La rulaĵoj enhavas la plej malnovajn bibliajn tekstojn, kiuj pruvas ankaŭ, ke la hebrea Biblio estas tre preciza.

Oni trovis la dokumentojn en kvin gravaj lokoj de Judeo: en Hirbet Kumrán, Vádi al-Muraba, Nahal Hever kaj Nahal Ceélim, Vádi Dálie kaj Masada.

La unuajn manuskriptojn trovis beduena paŝtista junulo en Hirbet Kumrán en 1947. Oni trovis en 11 kavernoj ĉe Kumrano multajn manuskriptojn. Laŭ kelkaj sciencistoj, la verkojn kaŝis judoj dum la kontraŭromia ribelo (67–73 p.K.). Plimulto de la manuskriptoj estiĝis en la 1-a jc. (a.K. kaj ĝis p.K. 68).

Plej bone konserviĝis la manuskriptoj el la unua kaverno de Kumrano.

En la 2-a kaverno oni trovis fragmentojn, en la 3-a trovis kupran rulaĵon listigantan la templajn trezorojn kaj ties kaŝejojn. 400 manuskriptojn el la Malnova Testamento kaŝis la 4-a kaverno. Oni trovis en la 11-a kaverno ankaŭ apokrifajn manuskriptojn. Verŝajne tie kaŝiĝis la Templo rulaĵo, aĉetita en 1967 ĉe la beduenoj, (tiu skizas la konstruplanojn de la ideala jerusalema templo).

Vádi al-Muraba troviĝas je 18 km de Kumrano (sude) kaj oni trovis tie verkojn, kiujn kaŝis rifuĝintoj de armeanoj de Bar Kochba (post 135 p.K.). Oni trovis du leterojn de Bar Kochba, fragmentojn el la Biblio kaj jurajn dokumentojn en la hebrea, aramea kaj greka.

La tria kaŝejo estis malkovrita en 1952, kiam paŝtistoj prezentis grekan tradukon de la minoraj profetoj el la 1-a jc. p.K. Oni ankaŭ prezentis leterojn de Bar Kochba kaj jurajn dokumentojn el la epoko. Similajn dokumentojn oni trovis ĉe la 4-a trevejo.

Ĝis 1991, nur la judaj esploristoj rajtis analizi la tekstojn, tiam la monopolo rompiĝis.

La tekstoj famas pro la granda religia kaj historia signifo, ĉar ili entenas iujn el la unikaj kopioj preterrestantaj, ĝis nun konitaj, de bibliaj dokumentoj produktitaj antaŭ la 100 a.K., kaj konservas la atestojn de la finiĝo de la malfrua judaismo de la Dua Templo. Ili estas skribitaj en la hebrea kaj aramea kaj greka lingvoj, plejparte sur papiruso, sed ankaŭ sur pergamena krom sur ledo kaj kupro. Tiuj manuskriptoj kiuj datas inter 150 a. K. kaj 70 p. K.

Kutime studuloj dividas la marmortajn dokumentojn laŭ tri grupoj:

- 1) bibliaj manuskriptoj (kopiaĵoj de la biblio) kiuj konstituas la 40% de la rulaĵoj ĝis nun decifritaj;
- 2) manuskriptoj "apokrifaj" dirataj ankaŭ "pseŭdepigrafaj"; manuskriptoj ne kanonaj laŭ la hebrea biblio, kiel la Libro de Ĥanoĥ, la Libro de la Jubilejoj, la Libro de Tobia, de Siraĥ kaj Psalmoj kaj aliaĵo nun survoje de la analizo por esti katalogita: tiu ĉi grupo tuŝas la 30%on;
- 3) dokumentoj de la sekta grupo antaŭe tute ne konita, kiuj priskribas la normojn kaj la krederojn de aparta grupo aŭ grupoj ene de la plejmulto hebrea, kiel la Regulo de Milito, hebrelingva komento (hebree פֶּשֶׁר, *pesher*) pri la Libro de Ĥabakuk, kaj la Regulo de la Benoj kiuj kune konstituas 30% de la rulaĵoj.^[3]

Ĝis 1968 la plejparto de la pergamenaj kaj papirusaj fragmentoj estis gardataj en la Muzeo Rockefeller (jam konata kiel Arkeologia Muzeo de Palestino, en Jerusalemo). Post la sestaga milito, tiuj dokumentaroj estis translokigitaj al la Sanktejo de la Libro, ĉe la Muzeo de Israelio, kiu ankaŭ nun el tiuj konservas multajn, dum aliaj plutroviĝas en la Orienta Instituto de la Universitato de Ĉikago, en la teologia seminario de Princeton, ĉe Azusa Pacific University, kaj ĉe privataj kolektoj

La rimarkindeco de la rulaĵoj rilatas ankaŭ al ekdotiko . Antaŭ la malkovro de tiu rulaĵoj kaj pergamenoj, la plej antikvaj bibliaj manuskriptoj hebreaj datiĝis je la naŭa jarcento (masoreta teksto) inter kiuj alkalukiĝas la Codex Leningradensis. Nun oni povas legi samtekstojn datiĝantajn je la dua jarcento antaŭ Kristo. Antaŭ la dudeka jarcento la plej antikvaj tekstoj de la Malnova Testamento estis tiuj de Codex Vaticanus kaj Codex Sinaiticus de la duono de la kvara jarcento, kaj de aliaj fragmentoj. Studuloj nun trovas, ke la du tekstoj, tiu kumrana kaj tiu masoreta kaj tiuj kristanaj, malmulte distanciĝas inter si.

死海古卷

死海經卷被發現於1947年。有個少年牧羊人的一頭羊進入了死海附近的洞穴裡，為了叫那頭羊出來，牧童因而對洞裡投擲石頭，結果打破洞穴裡的瓦罐，因而發現這些古經卷。撒母耳主教收購的死海山洞里的古經卷，直到1948年2月才送到美國東方研究學院和耶魯大學，被近東語言研究院院長Burrows博士進行查核。其後的十年間，在11座洞穴挖掘出了裝有古卷的瓦罐，共找到約四萬個書卷或書卷殘篇。學者從希伯來古文字體的對照上，鑑定死海古卷的年代約於公元前三世紀到公元一世紀（公元前250年至公元68年）（另有人说从公元前170年到公元前58年，没有公元后）。由於完成年代距今已有二千多年，殘破不堪。出土的死海古卷中，最長的有8.148公尺。若包括頭尾部分，推測至少有8.75公尺長。目前，主要的八部經卷都存放在以色列博物館；其餘的則保存在耶路撒冷的洛克斐勒博物館（Rockefeller Museum）。

Dead Sea Scrolls

The initial discovery, by Bedouin shepherd Muhammed edh-Dhib, his cousin Jum'a Muhammed, and Khalil Musa, took place between November 1946 and February 1947. The shepherds discovered seven scrolls housed in jars in a cave near what is now known as the Qumran site. John C. Trever reconstructed the story of the scrolls from several interviews with the Bedouin. Edh-Dhib's cousin noticed the caves, but edh-Dhib himself was the first to actually fall into one. He retrieved a handful of scrolls, which Trever identifies as the Isaiah Scroll, Habakkuk Commentary, and the Community Rule, and took them back to the camp to show to his family. The Bedouin kept the scrolls hanging on a tent pole while they figured out what to do with them, periodically taking them out to show people. At some point during this time, the Community Rule was split in two. The Bedouin first took the scrolls to a dealer named Ibrahim 'Ijha in Bethlehem. 'Ijha returned them, saying they were worthless, after being warned that they might have been stolen from a synagogue. Undaunted, the Bedouin went to a nearby market, where a Syrian Christian offered to buy them. A sheikh joined their conversation and suggested they take the scrolls to Khalil Eskander Shahin, "Kando", a cobbler and part-time antiques dealer. The Bedouin and the dealers returned to the site, leaving one scroll with Kando and selling three others to a dealer for 7 GBP. The original scrolls continued to change hands after the Bedouin left them in the possession of a third party until a sale could be arranged. In 1947 the original seven scrolls caught the attention of Dr. John C. Trever, of the American Schools of Oriental Research (ASOR), who compared the script in the scrolls to that of *The Nash Papyrus*, the oldest biblical manuscript then known, and found similarities between them. In March the 1948 Arab-Israeli War prompted the move of some of the

scrolls to Beirut, Lebanon, for safekeeping. On 11 April 1948, Millar Burrows, head of the ASOR, announced the discovery of the scrolls in a general press release.